

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(5)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 330 sahifa,
22-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Matematika fanini o'qitishda kommunikativ va ijtimoiy-psixologik yondashuvlar	10
<i>Esonturdiyev Mamatqobil Nurmamatovich</i>	
Geografik axborot tizimlari (GAT) texnologiyalari asosida bo'lajak geografiya o'qituvchilarining innovatsion kompetentligini rivojlantirish metodikasi	13
<i>Bahromova Muhayyo Imomqul qizi</i>	
Geografiya ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning nazariy-metodik asoslari	18
<i>Tuyg'unov Murodjon Salimqul o'g'li</i>	
Biologiyani o'qitishda belgili-ramziy ko'rgazmalilik vositalaridan foydalanishning o'quvchilarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi roli	22
<i>Azimov I. T., Daminova F. A.</i>	
PISA 2025 doirasida raqamli ta'lim kompetensiyalarini baholashning innovatsion mexanizmlari	25
<i>Doniyorov Muxiddin Normamatovich, Ishanov Almat Adilxanovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tabiiy savodxonligini oshirishda zamonaviy pedagogik vositalarni qo'llash	28
<i>Abdunazarov Bobir Normurodovich</i>	
Raqamli ta'lim resurslari asosida kredit-modul tizimida talabalarning o'quv faoliyatini takomillashtirish	32
<i>Jumayeva Ra'no To'ychi qizi</i>	
Oila va maktab integratsiyasining shaxs kamolotiga ta'siri	36
<i>Rasulova Dildora Shuhratovna, Raxmatova Zulxumor Alimovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati	40
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani shakllantirishda tabiiy fanning o'rni	43
<i>G'afforova Zarnigor Abdumo'min qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'limda o'qituvchi va ota-onalar ijtimoiy hamkorligini rivojlantirish	47
<i>Xalikova Zaxro Mirshadmanovna, Xolbo'tayev Muzaffar Odilovich, Bozorova Xadicha Javlon qizi</i>	
Nutqida kechikish kuzatiladigan bolalarda nutqni qo'l va barmoq motorikasini rivojlantiruvchi o'yinlar orqali shakllantirish	51
<i>Ne'matova Hilola Ikrom qizi, Ahmadova Fotima Adizovna</i>	
Taym menejment asosida bo'lajak o'qituvchilarda liderlik fazilatlarini rivojlantirish	55
<i>Soliyeva Ruxsora Sharobiddin qizi</i>	
Sun'iy intellekt va NLP texnologiyalari asosida elektron ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim kompetensiyalarini rivojlantirish	58
<i>Otakishiyeva Gulshano Abdulaziz qizi</i>	
Pedagogik kvalimetriya asosida bo'lajak o'qituvchilarning diagnostik madaniyatini shakllantirishning nazariy asoslari	61
<i>G'aniyeva Muattarxon Nodirbek qizi</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты	64
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Yosh erkin kurashchilarda chidamlilikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	69
<i>Ergashov Qaxramonjon Asqarovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini mantiqiy masalalar yechishga o'rgatish usullari	76
<i>G'iyosova Dilovar Orif qizi</i>	
Haykaltaroshlik fanining metodik qo'llanilishi	80
<i>Qodirov Bobirjon Botirjonovich</i>	
Ijtimoiy xavf ostidagi bolalarni qo'llab-quvvatlashning jahon tajribasi va psixologik-pedagogik asoslari	85
<i>Manzura Qosmuratova</i>	

Jahonda art-biznes klasterlarining ahamiyati va rivojlanish tuzilmasi.....	89
<i>A. S. Umarov</i>	
Автоматизация решения сложных математических задач графическим методом для углублённого изучения математики в школе	92
<i>Эргашев Серожиддин Султонмурадович, Маматов Исломбек Ильесович</i>	
Pedagogika darslarida raqamli va onlayn didaktik o'yinlardan foydalanish.....	97
<i>Qodirova Feruzaxon Abdiyaminovna</i>	
Sun'iy intellekt va tanqidiy fikrlashning kognitiv-konseptual komponenti va uni rivojlantirish metodikasi	102
<i>Sobirova Munavvarxon Qaxramonjon qizi</i>	
Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari	106
<i>Ermatov Sherzodbek Latipjonovich, Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich</i>	
Adabiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv	111
<i>To'ychiyeva Mahfuza Umarkulovna, Islomova Shalola Ismoil qizi</i>	
Comparative Study of Passive Constructions in English and Their Translation Into Uzbek.....	117
<i>Elmirzayeva Maftuna Dusmurod qizi, Mustafoyeva Nigina Shuhrat qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish orqali pedagogik mas'uliyatni shakllantirishning dolzarb muammolari	122
<i>Botirova Odinaxon Abdumutalib qizi</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida mustaqil ta'limni tashkil etishning pedagogik modeli va metodik asoslari	126
<i>Haytbayeva S. R.</i>	
Imkoniyati cheklangan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlash orqali intellektual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish imkoniyatlari.....	131
<i>Kadirova Nigora Saxibjanovna</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim mutaxassislarini dual ta'lim asosida kasbiy faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslari.....	134
<i>Samiyeva Zuleyxa Uktamovna</i>	
Insonlar orasidagi munosabatlarda noverbal muloqotning komponentlarining ko'rinishlari	139
<i>Soliyev Farxodjon Sodikovich, Karimov Jahongirjon Murodjon o'g'li</i>	
Virtual texnologiyalar vositasida texnika fanlarini o'qitish mazmunini innovatsion rivojlantirish	145
<i>Yuldasheva Dilorom Husniddin qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida suzish mashg'ulotlarini tashkil etish texnologiyasi.....	150
<i>Toshpulatova Aziza Toyirovna</i>	
Harbiy xizmatchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning pedagogik va psixologik asoslari	155
<i>Tursunov Shaxzod Ramazonovich, Mansurov Sardorbek Sirojiddin o'g'li</i>	
O'qituvchilar ruhiy salomatligini saqlashning amaliy strategiyalari	159
<i>Begmatov Raximkul Olimovich</i>	
Ona tili darslarida analitik faoliyatni tashkil etish imkoniyatlari	164
<i>Narziyeva Mastura Sunnatovna</i>	
Maktabgacha ta'limda Project-Based learning texnologiyasi asosida tarbiyalanuvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlari	168
<i>Kubayeva Mavluda, Po'latova Gullola Ravshan qizi</i>	
Talabalarda iqtisodiy savodxonlikni shakllantirishning pedagogik shart-sharoitlari	173
<i>Qo'chqorov Nodir Bozorovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini baholash jarayonida foydalaniladigan texnologiyalar va vositalar	178
<i>A'zamqulova Zilola Sunnat qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning didaktik asoslari.....	183
<i>Isaboyeva Dilyora Zokirjon qizi</i>	
Kimyo fanining tarixiy rivojlanishida metodologik yondashuvlar	187
<i>Begamov Shaxzod To'liqin o'g'li</i>	
Sport bilan shug'ullanishda qo'l va oyoq motorikalarini rivojlantirish mezonlari	190
<i>Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O'zbek va ingliz tillarida zamon kategoriyasining qiyosiy tahlili.....	194
<i>Xudoyberdiyeva Dilfuza Alisher qizi</i>	
Hayot faoliyati xavfsizligi fani o'qituvchisining kasbiy kompetentligi va rejalashtirish faoliyati.....	198
<i>Maxmudov Baxtiyor Xayrullayevich</i>	
Dizartriyali bolalarda motorikani rivojlantirish – nutqni rivojlantirishning asosiy omili	202
<i>Mamatova Muzayyana Batirovna</i>	
Expression of Lexical Economy in English and Uzbek Through Stylistic Means	205
<i>Omonov Baxtiyor Uktamovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijodiy qobiliyatni shakllantirish.....	208
<i>Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Xamzayeva Sunbula Jasurovna</i>	
Xushmuomalalik strategiyalarining ijtimoiy vazifalari.....	212
<i>Alieva Navruza Xabibullayevna, Azizova Sanobarxon Valijon qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida shaxslilik sifatlarining kasbiy rivojlanishdagi psixologik ahamiyati	216
<i>Dusmetova Maksuda Matnazarovna</i>	
Maktabgacha ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning ilustrativ yondashuv asosida kreativ va variativ faoliyat olib borish usullari va yo'llari.....	221
<i>Egamberdiyeva Madina Sharif qizi</i>	
Pragmatic Functions in Neurolinguistic Communication	224
<i>Fayziyeva Parvina</i>	
Sahro gavhari: ruslar istilosigacha bo'lgan davrda Xiva me'morchiligi tarixi	227
<i>Islomjon Xoljigitovich Mirzakulov</i>	
Moslashuvning psixologik mexanizmlari: ta'lim muhiti sharoitida shaxsning adaptatsiyasi.....	235
<i>Jaynarova Sayyora Isoqul qizi, Nuraliyeva Nasiba</i>	
Onalik psixologiyasi va o'rganishning nazariy jihatlari.....	238
<i>Kasimova Xulkar Atabayevna</i>	
Spheres of Language Use.....	243
<i>Kumakbayeva Gulbanu Kuntuarovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida kreativ tafakkurni rivojlantirishda nostandart topshiriqlar metodikasi.....	246
<i>Muxammadiyeva Dinora Tursunpulatovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida kasbiy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari va didaktik tamoyillari.....	251
<i>N. Jurayev</i>	
Dunyo bolalari huquqlarini himoya qilish: global muammolar, tizimli kamchiliklar va tanqidiy tahlil	255
<i>Nargiza Ergasheva</i>	
Talabalarining dasturlashga oid agoritmik fikrlashini rivojlantirish orqali innovatsion faoliyatga tayyorlash usuli	259
<i>Orziqulova Barchinoy Ixtiyor qizi</i>	
Talabalarda o'z-o'zini boshqarish qobiliyatining tuzilmasi va psixologik komponentlari (motivatsion, kognitiv, irodaviy, emotsional-regulyativ komponentlar)	264
<i>Otabekova Nargiza Avazbek qizi</i>	
O'zbek va ingliz tillaridagi metaforalarda til va madaniyat uyg'unligi.....	269
<i>Rasulova Munajat Akmaljonovna</i>	
Limitlar nazariyasini kompyuter imitatsion modellar vositasida o'qitish metodikasi.....	273
<i>Safarov Abbas Abdurasul o'g'li</i>	
Ijtimoiy hamkorlik – barkamol avlodni tarbiyalash poydevori.....	278
<i>Sharipova Gulruxsor Nurkabilovna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik mexanizmlari va uning ijtimoiy ahamiyati.....	282
<i>Sultanova Sahobar Ravshanbekovna</i>	
Badiiy gimnastika mashg'ulotlarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish	285
<i>Tuxtayeva Azizabonu Abdurasulovna</i>	

Matematika fanini o'zlashtirishda boshlang'ich sinf o'quvchilarining semiotik yondashuvini shakllantirish ...	289
<i>Xayrullayev Ismatulla Nurullayevich</i>	
Pedagogik qadriyatlar asosida o'quvchilarni tarbiyalash mexanizmlarini takomillashtirish	293
<i>Xoliqova Inobatxon Bo'ri qizi</i>	
Umumta'lim maktabida elektron axborot-ta'lim resurslari.....	296
<i>Xolmurodov Shuxrat Okboevich, Norqobilov Hakimbek Nuriddin o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolaning kreativligini shakllantirishda innovatsion muhit	300
<i>Xonnazarova Gulasal Yusuf qizi</i>	
Ta'lim tizimida sinf rahbari faoliyatining joriy etilishining tarixiy asoslari va zamonaviy ko'rinishlari	303
<i>Xusenova Sadoqat Botirovna</i>	
Искусственный интеллект в методике преподавания русского языка: адаптивная обратная связь и развитие коммуникативной компетенции	308
<i>Джалилова Феруза Намазовна</i>	
Образовательные технологии с учётом восприятия цвета: психологические и методические аспекты.....	312
<i>Имамова Хурият Эргаш кизи</i>	
Межкультурный диалог как инструмент воспитания гармоничной личности в школе	317
<i>Махмудхожаев Ориф Бахтиёрович</i>	
Психологические факторы успешности профессионального обучения студентов	319
<i>Рахимходжаева В. С.</i>	
Специфика восприятия окружающего мира в лирике Афанасия Фета	325
<i>Татьяна Викторовна Половинкина</i>	

MEDIA SAVODXONLIK VA AXBOROT MADANIYATI FANIDA SUN'IY INTELLEKT SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-METODIK ASOSLARI

Ermatov Sherzodbek Latipjonovich

Andijon davlat pedagogika instituti
Matematika va informatika kafedrasida katta o'qituvchisi

Mirzayev Akramjon O'ktamjonovich

Andijon davlat pedagogika instituti
Matematika va informatika kafedrasida dotsenti

Annotatsiya: Media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari yoritilgan, uning didaktik shartlari ilmiy jihatdan asoslangan hamda Bloom taksonomiyasi asosida bosqichma-bosqich shakllantirish metodikasi taklif etilgan. Tadqiqot jarayonida nazariy-konseptual tahlil, qiyosiy-pedagogik tahlil, didaktik modellashtirish va ekspert baholash metodlaridan kompleks foydalanilgan. Tadqiqot natijalari media savodxonlik fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning beshta yetakchi didaktik sharti – integratsiyalashgan mazmun, interfaol metodlar, reflektiv tahlil, axloqiy muhokama va amaliy media faoliyatni ilmiy jihatdan asoslash imkonini bergan.

Kalit so'zlar: media savodxonlik, axborot madaniyati, sun'iy intellekt savodxonligi, bo'lajak o'qituvchilar, kompetensiyaviy yondashuv, Bloom taksonomiyasi, reflektiv tahlil, didaktik shartlar, axloqiy mas'uliyat, raqamli ta'lim.

Abstract: Pedagogical and methodological foundations for developing artificial intelligence literacy within the discipline of media literacy and information culture are examined, while the didactic conditions are scientifically substantiated and a methodology for their step-by-step formation based on Bloom's taxonomy is proposed. The study comprehensively employs theoretical-conceptual analysis, comparative-pedagogical analysis, didactic modeling, and expert assessment methods. The findings scientifically substantiate five leading didactic conditions for developing artificial intelligence literacy within media literacy education: integrated content, interactive methods, reflective analysis, ethical discussion, and practical media activities.

Key words: media literacy, information culture, artificial intelligence literacy, future teachers, competency-based approach, Bloom's taxonomy, reflective analysis, didactic conditions, ethical responsibility, digital education.

Аннотация: Рассмотрены педагогические и методические основы развития грамотности в области искусственного интеллекта в дисциплине медиаграмотности и информационной культуры, научно обоснованы дидактические условия, а также предложена методика их поэтапного формирования на основе таксономии Блума. В исследовании комплексно использованы методы теоретико-концептуального анализа, сравнительно-педагогического анализа, дидактического моделирования и экспертной оценки. Результаты исследования позволили научно обосновать пять ведущих дидактических условий развития грамотности в области искусственного интеллекта в дисциплине медиаграмотности: интегрированное содержание, интерактивные методы, рефлексивный анализ, этическое обсуждение и практическую медиадеятельность.

Ключевые слова: медиаграмотность, информационная культура, грамотность в области искусственного интеллекта, будущие учителя, компетентностный подход, таксономия Блума, рефлексивный анализ, дидактические условия, этическая ответственность, цифровое образование.

KIRISH

Zamonaviy raqamli jamiyat sharoitida media savodxonlik va axborot madaniyati fani pedagogika yo'nalishi talabalarining kasbiy tayyorgarligida yetakchi fanlardan biriga aylanmoqda. Mazkur fan doirasida shakllantiriladigan kompetensiyalar bugungi kunda sun'iy intellekt savodxonligi bilan uzviy bog'liq holda rivojlanib bormoqda. Chunki zamonaviy media makoni algoritmlar, dasturlar, sun'iy intellektga asoslangan tavsiya tizimlari va avtomatlashtirilgan axborot tarqatish mexanizmlari orqali faoliyat yuritmoqda.

Generativ sun'iy intellekt vositalarining keng tarqalishi, deepfake texnologiyalarining rivojlanishi hamda algoritmik tavsiya tizimlarining ijtimoiy tarmoqlardagi ustuvor o'rni media makonini tubdan o'zgartirib yubordi. Mazkur sharoitda bo'lajak o'qituvchilarning media bilan ishlash jarayonida tanqidiy fikrlash va axloqiy mas'uliyat bilan bir qatorda sun'iy intellekt vositalarini ongli ravishda baholash va qo'llash kompetensiyalarini shakllantirish strategik pedagogik vazifa sifatida belgilanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-358-son¹ qarori hamda O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-906-son² Qonun ushbu jarayonning normativ-huquqiy bazasini ta'minlaydi.

Mazkur maqolaning maqsadi – media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslarini ilmiy jihatdan ochib berish, didaktik shartlarini asoslash va Bloom taksonomiyasi asosida uni bosqichma-bosqich shakllantirish metodikasini ishlab chiqishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Media savodxonlik va axborot madaniyati fanining konseptual asoslari Sh.Yo'ldasheva, A.Xo'jayev, M.Kayumova hamda S.Normatovning ilmiy ishlanmalarida tahlil etilgan. Sh.Yo'ldasheva media savodxonlikni axborotni tanqidiy tahlil qilish, baholash va undan ongli foydalanish kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirilgan jarayon sifatida ta'riflab, uning raqamli va sun'iy intellekt texnologiyalari bilan bevosita bog'liqligini ilmiy jihatdan asoslab bergan. A.Xo'jayev axborot madaniyatini shaxsning axborot muhitida to'g'ri yo'nalish olishi, axborotni tahlil qilishi va undan ijtimoiy mas'uliyat asosida foydalanish qobiliyati sifatida talqin etgan.

M.Kayumova va S.Normatov media hamda axborot savodxonligini talabalarning analitik, tanqidiy va ijodiy tafakkurini rivojlantiruvchi asosiy kompetensiyalardan biri sifatida belgilagan.

Kompetensiyaviy yondashuvning mohiyatini Sh.N.Muslimov ta'lim jarayonida talabaniqning real hayotiy vaziyatlarda bilim va ko'nikmalarni qo'llashga tayyorligini shakllantirishga xizmat qiluvchi yondashuv sifatida izohlagan.

B.Sh.Xaitov talabalarning aqliy operatsiyalarini rivojlantirishda refleksiya va amaliy faoliyat muhim o'rin tutishini ta'kidlab, tanqidiy fikrlash va refleksiyani uyg'un holda shakllantirish zarurligini asoslagan.

O.Axmedov axborot texnologiyalaridan foydalanishda axloqiy mas'uliyat pedagogik jarayonning ajralmas qismi ekanligini hamda sun'iy intellekt vositalaridan ta'lim va media jarayonida foydalanish o'qituvchidan nafaqat texnologik bilim, balki yuksak pedagogik mas'uliyat va axloqiy pozitsiyani ham talab etishini ko'rsatib bergan.

Sun'iy intellekt savodxonligini Bloom taksonomiyasi asosida bosqichma-bosqich rivojlantirish A.Utkirovning ilmiy ishlarida tahlil etilgan bo'lib, uning fikriga ko'ra, sun'iy intellekt savodxonligi bosqichma-bosqich shakllanadi, shaxsning tahlil va ijodiy salohiyatini oshiradi hamda fanlararo yondashuv asosida o'qitilishi zarur.

Xorijiy ilmiy adabiyotlarda media va AI literacy savodxonligining xalqaro yondashuvlari R.Hobbs, D.Buckingham, P.Mihailidis, D.Long va B.Magerko, D.T.K.Ng kabi olimlarning ilmiy ishlarida asoslab berilgan. UNESCOning 2023-yildagi generativ AI bo'yicha qo'llanmasi hamda 2024-yildagi o'qituvchilar uchun AI-kompetensiyalar ramkasi mazkur sohada metodik yo'riqnomalarni belgilab beradi. Biroq media savodxonlik fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning kompleks pedagogik-metodik asoslari mahalliy ilmiy adabiyotlarda alohida tadqiqot predmeti sifatida yetarli darajada o'rganilmagan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda nazariy-konseptual tahlil, qiyosiy-pedagogik tahlil, didaktik modellashtirish va ekspert baholash metodlaridan kompleks foydalanildi. Nazariy bosqichda media savodxonlik, axborot madaniyati va sun'iy intellekt savodxonligi konsepsiyalari qiyosiy tarzda tahlil qilinib, ularning didaktik integratsiyasi imkoniyatlari aniqlandi. Konseptual modellashtirish metodi yordamida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning beshta yetakchi didaktik sharti ishlab chiqildi hamda ularning o'zaro bog'liqligi asoslab berildi.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-358-son qarori: <https://www.lex.uz/docs/-7158604>

2 O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RQ-906-son Qonun: <https://lex.uz/docs/-6786401>

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijasida media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning beshta yetakchi didaktik sharti ilmiy jihatdan asoslandi.

Birinchi shart – integratsiyalashgan mazmun (media va sun'iy intellekt) – didaktik shart sifatida qaraladi. Media savodxonlik an'anaviy ravishda axborotni tahlil qilish, baholash va talqin etish ko'nikmalarini shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lsa, sun'iy intellekt savodxonligi mazkur jarayonga algoritmik fikrlash, avtomatlashtirilgan tahlil hamda raqamli muhitdagi axborot oqimini boshqarish elementlarini qo'shadi. Mazkur integratsiya natijasida talabalarda nafaqat media matnini tanqidiy o'qish, balki sun'iy intellekt tomonidan yaratilgan yoki saralangan kontentni baholash kompetensiyasi ham shakllanadi.

Ikkinchi shart – interfaol metodlar – sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishda muhim didaktik shart hisoblanadi. Muammoli ta'lim, holat tahlili, loyiha asosida ta'lim, munozara va simulyatsiya kabi interfaol metodlar talabani passiv tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida o'quv jarayoniga jalb etilishini ta'minlaydi. Bu jarayonda talabalar sun'iy intellekt vositalaridan foydalanib media kontentni tahlil qiladi, soxta axborotni aniqlaydi hamda algoritmik tavsiyalarni baholaydi.

Uchinchi shart – reflektiv tahlil – didaktik shart sifatida talabani o'z faoliyatini anglash va baholashiga xizmat qiladi. Refleksiya orqali talaba sun'iy intellekt yordamida bajargan tahliliy ishlarini qayta ko'rib chiqadi, xulosalarining ishonchlilik darajasini baholaydi va xatolarini aniqlaydi.

To'rtinchi shart – axloqiy muhokama – sun'iy intellekt savodxonligining ajralmas didaktik sharti hisoblanadi. Media savodxonlik fanida axborotning ijtimoiy ta'siri, manipulyatsiya, soxta xabarlar va shaxsiy ma'lumotlar xavfsizligi kabi masalalar muhim o'rin tutadi. Sun'iy intellekt bilan ishlash jarayonida esa algoritmik tarfakshlik, avtomatlashtirilgan qarorlar va mualliflik masalalari yuzaga keladi.

Beshinchi shart – amaliy media faoliyat – didaktik shart sifatida sun'iy intellekt savodxonligini real hayotiy vaziyatlar bilan bog'laydi. Talabalar real media materiallarni (yangiliklar, bloglar, ijtimoiy tarmoq postlari) AI vositalari yordamida tahlil qiladi, ularning ishonchliligini tekshiradi va muqobil xulosalar ishlab chiqadi.

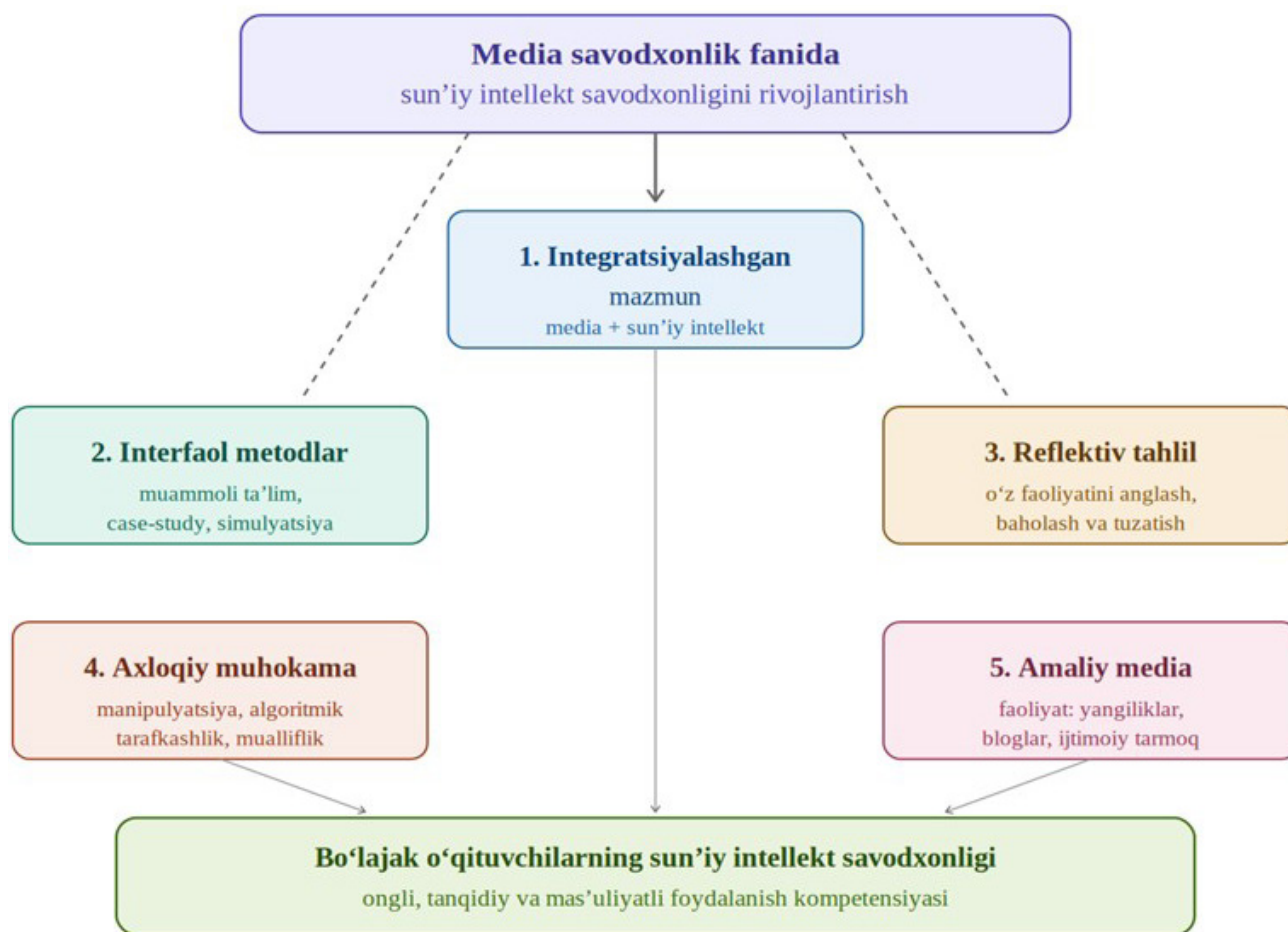
1-jadval: Media savodxonlik fanida sun'iy intellekt savodxonligini Bloom taksonomiyasi asosida rivojlantirish

Kognitiv daraja	Talaba faoliyati va kutilayotgan natija
Bilish	Media va sun'iy intellekt tushunchalarini eslab aytish, AI tizimlarining ishlash tamoyillari haqida bazaviy bilimlarni egallash
Tushunish	Media algoritmlarini izohlash, AI yordamida yaratilgan media mahsulotlarni tushunish va talqin qilish
Qo'llash	AI yordamida media tahlilini amalga oshirish, sun'iy intellekt vositalarini real media vaziyatlarida qo'llash
Tahlil	Media xabarlarini qiyosiy tahlil qilish, AI-kontentdagi manba va dalillarning ichki tuzilmasini ochib berish
Baholash	Axborotning ijtimoiy ta'sirini baholash, AI-kontent va algoritmik tavsiyalarning axloqiy-pedagogik natijalarini tahlil etish
Yaratish	AI asosida innovatsion media mahsulot yaratish, sun'iy intellekt vositalari yordamida original pedagogik kontent ishlab chiqish

Bloom taksonomiyasi asosida sun'iy intellekt savodxonligini bosqichma-bosqich rivojlantirish talabani oddiy axborotni eslab qolishdan tortib, mustaqil ijodiy faoliyatni amalga oshirishgacha bo'lgan kognitiv rivojlanish yo'lini ifodalaydi. Mazkur metodika talabani passiv axborot iste'molchisi emas, balki media muhitida ongli, tanqidiy va mas'uliyatli subyekt sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

Sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirish jarayoni quyidagi metodlar majmuasiga tayanadi: muammoli ta'lim, holat tahlili (case-study), loyiha asosida ta'lim (project-based learning), debat va munozara, reflektiv yozma tahlil, AI-simulyatsiya, media monitoring hamda interfaol tahliliy mashg'ulotlar. Ushbu metodlar faoliyatga yo'naltirilganligi, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishi va kompetensiyaviy yondashuvga mosligi bilan ajralib turadi.

Media savodxonlik fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning beshta didaktik sharti va ularning uyg'un holda namoyon bo'lishi 1-rasmda keltirilgan didaktik sxema orqali ifodalanadi.

1-rasm: Media savodxonlik fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning didaktik sxemasi

A.Utkirovning ta'kidlashicha, sun'iy intellekt savodxonligi bosqichma-bosqich shakllanib, shaxsning tahliliy va ijodiy salohiyatini oshiradi. Shu nuqtai nazardan, media savodxonlik fanida sun'iy intellekt savodxonligining to'rt rivojlanish darajasi ajratiladi: boshlang'ich (media va AI tushunchalarini bilish), o'rta (media kontentni AI yordamida tahlil qilish), yuqori (media ta'sirini pedagogik baholash) va innovatsion (AI asosida media mahsulot yaratish). Mazkur darajalar talabning AI savodxonligi sohasidagi izchil rivojlanishini diagnostika qilish va pedagogik aralashuvni rejalashtirish uchun didaktik asos bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijasida media savodxonlik va axborot madaniyati fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik-metodik asoslari ilmiy jihatdan asoslandi. Aniqlangan beshta yetakchi didaktik shart – integratsiyalashgan mazmun, interfaol metodlar, reflektiv tahlil, axloqiy muhokama va amaliy media faoliyat – mazkur jarayonni tizimli va izchil tashkil etish uchun pedagogik mexanizmni ta'minlaydi.

Bloom taksonomiyasi asosida ishlab chiqilgan bosqichma-bosqich metodika sun'iy intellekt savodxonligini bilish darajasidan tortib yaratish darajasigacha rivojlantirish imkonini beradi va to'rt rivojlanganlik darajasi (boshlang'ich, o'rta, yuqori, innovatsion) orqali diagnostika qilinadi.

Olingan natijalar pedagogika yo'nalishi talabalarining sun'iy intellekt savodxonligini media savodxonlik fani orqali tizimli rivojlantirishga qaratilgan kompleks pedagogik model va metodikani ishlab chiqish uchun ilmiy-metodik asos yaratadi.

Ekspert baholash natijalari (Kendall $W = 0,81$; $p < 0,001$) ishlab chiqilgan ilmiy-metodik asoslarning yuqori darajada ilmiy ahamiyatga ega ekanligini tasdiqladi. Keyingi tadqiqotlar mazkur didaktik shartlar va metodikaning amaliy samaradorligini nazorat qilinadigan pedagogik tajriba sharoitida empirik jihatdan tasdiqlashga hamda kompetensiyaviy yondashuv asosida media savodxonlik fanida sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning to'liq pedagogik modelini ishlab chiqishga yo'naltiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Axmedov O. Axborot texnologiyalaridan foydalanishda pedagogik mas'uliyat. – Toshkent: Fan, 2022. – 168 b.
2. Kayumova M., Normatov S. Talabalarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish. – Toshkent: TDPU, 2023. – 184 b.
3. Muslimov Sh.N. Kompetensiyaviy yondashuv asosida bo'lajak pedagoglarni tayyorlash. – Toshkent: O'zPFITI, 2021. – 196 b.
4. Utkirov A. Sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirishning pedagogik asoslari // Pedagogika va psixologiya. – 2023. – № 3. – B. 78–86.
5. Xaitov B.Sh. Talabalarning aqliy operatsiyalarini rivojlantirish metodikasi. – Toshkent: TDPU, 2020. – 152 b.
6. Xo'jayev A. Media va axborot madaniyati: zamonaviy talqin. – Toshkent: Fan, 2022. – 208 b.
7. Yo'ldasheva Sh. Media savodxonlikni rivojlantirish: nazariya va amaliyot. – Toshkent: TDPU, 2023. – 224 b.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 14-oktabrdagi "Sun'iy intellekt texnologiyalarini 2030-yilga qadar rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-358-son qarori.
9. O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 1-fevraldagi "Pedagogning maqomi to'g'risida"gi O'RBQ-906-son Qonuni.
10. Anderson L.W., Krathwohl D.R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy. – New York: Longman, 2001. – 352 p.
11. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Cambridge: Polity Press, 2003. – 232 p.
12. Hobbs R. Digital and Media Literacy: A Plan of Action. – Washington, DC: Aspen Institute, 2010. – 64 p.
13. Long D., Magerko B. What is AI Literacy? Competencies and Design Considerations // Proceedings of the 2020 CHI Conference. – Honolulu: ACM, 2020. – P. 1–16.
14. Mihailidis P. Civic Media Literacies: Re-Imagining Engagement for Civic Intentionality // Learning, Media and Technology. – 2018. – Vol. 43, № 2. – P. 152–164.
15. Ng D.T.K., Leung J.K.L., Chu S.K.W., Qiao M.S. Conceptualizing AI Literacy: An Exploratory Review // Computers and Education: AI. – 2021. – Vol. 2. – Art. 100041.
16. UNESCO. AI Competency Framework for Teachers. – Paris: UNESCO, 2024. – 64 p.
17. UNESCO. Guidance for Generative AI in Education and Research. – Paris: UNESCO, 2023. – 44 p.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.